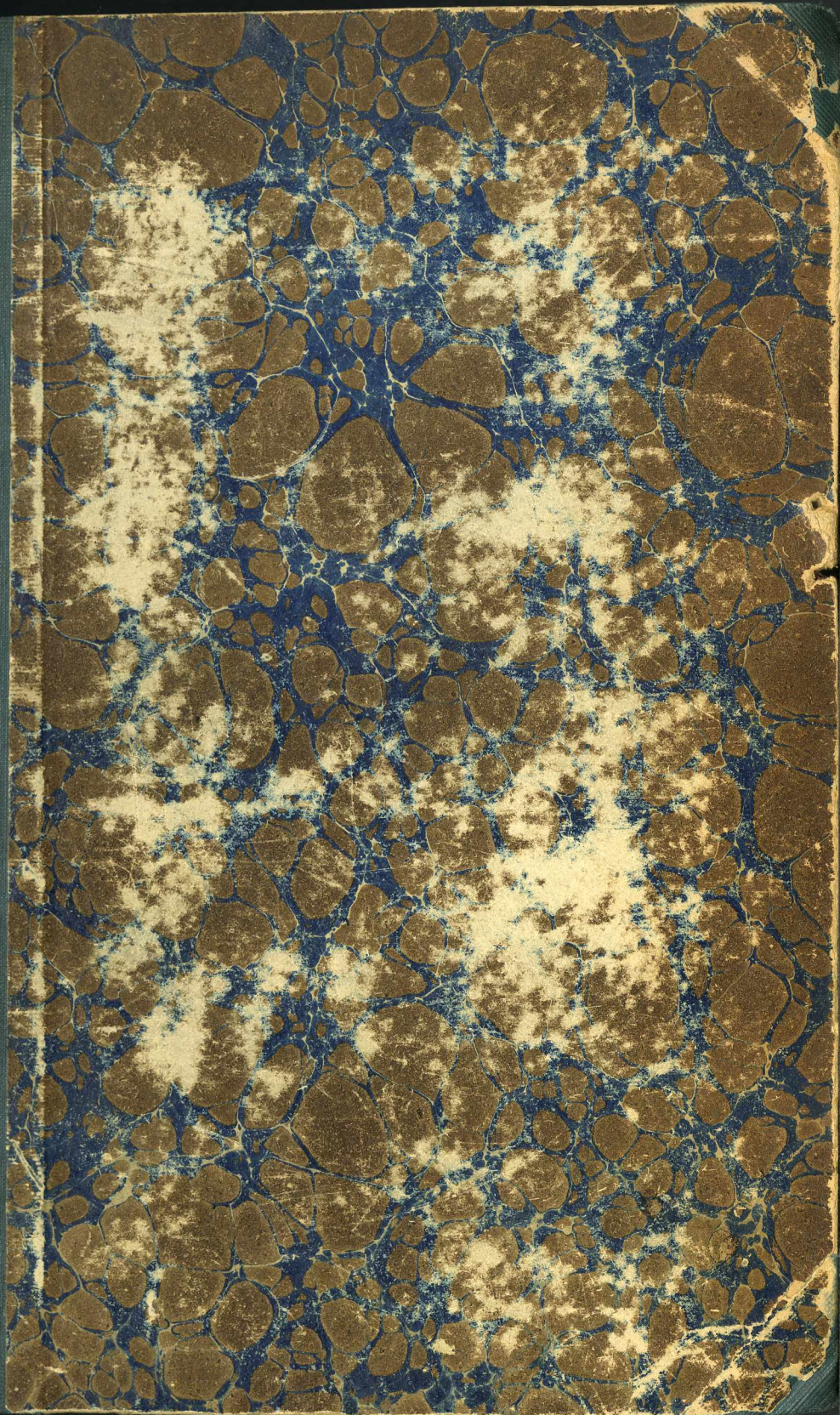

Politikai
röpiratok.

125.

125
1095

MIKÉP BOLDOGULHATUNK
A
MEZEI GAZDÁLKODÁS
TERÉN?

IRTA

JURENÁK SÁNDOR.

15.

BUDAPEST,
RUDNYÁNSZKY A. KÖNYVNYOMDÁJÁBÓL.

1879.

MIKÉP BOLDOGULHATUNK

MÉZEL GAZDÁLKODÁS

TERÉN?

DR. BALLAGI CÉZA.

BUDAPEST

ROVATYAKKAL A KÖNYVTÁRSÁGUNKBAN

1920

Az ép most lefolyt országos gazdasági congressus beható tanácskozás alá vette mezőgazdaságunk fontosabb napi kérdéseit, s utalva az égetőbb hiányokra, igyekezett azok orvoslására a kormány figyelmét felhívni. Ez alkalomból én is, mint honfi, magyar alföldi gazda, és családapa indítatva érzem magamat, hogy a vidékünket mindinkább sujtó bajaink felett nézeteimet kimondjam, és azok orvoslására mind gazdatársaimat, mind kormányunkat, hathatós együttműködésre felkérjem, hogy a most általánossá vált hanyatlásnak gátat vethessünk. S teszem ezt azért, mivel azon meggyőződésből indulok ki, hogy hazánknek jobbléte gazdaságaink virágzásától függ. Nem él meg sem mesterember, sem gyáros, sem iparos, ha a gazdának nincs semmije!

Mezőgazdaságunk bajainak főbb okait a következőkben vélem felsorolhatni.

Hazánkban általános, még a jobb berendezéstű gazdaságoknál is, a miveleti területnek felületes és hiányos megmivelése, a szántástól kezdve, a munkák hosszú során át, a termés learatásáig kiesépléseig s eladásáig. Hol találjuk a kellő figyelmet a szántásnál a kellő időpontra, a kellő mélységre, a szántás gyakoribb vagy ritkább ismétlésére, földnem s időbefolyás szerint? A rossz időben és rossz eszközökkel mivelt földben több a vetőmag-szükséglet, hiányos a kelés, egyenetlen az érés, elgyomosodik a föld, elnyomja a vetést, és rontja a vetést minőségileg és mennyiségiileg. — Mily kevés helyen egyenlítik ki a vetést, ennek stírtü vagy gyér állása miatt, fogas és henger által? A gyomok kiirtására kevés a gond. Hát még az aratást és cséplést mily módon végzik, aratóink csekély száma, s aratási módjuk hanyagsága miatt? De még a vetést pusztító rovarok is mily ijesztő módon

szaporodnak a felületes szántás és az eldudvásodás folytán, főleg pedig, mivel a háborítlan árokpártokon senki nem gondol velök.

Igásmarhánk hány gazdaságban fordul elő kellő számban, és hol kapja a megfelelő táplálkozást, a tőle néha tulságosan követelt munkáért? Sajnos, de meg kell vallanom, hogy vidéktünkön inkább nyuzzák, mint ápolják igásmarhánkat; és pedig nemcsak azért, mivel a gazda mindig többet és többet követel, de azért is, mivel még a vele elbánó cseléd is kiméretlenül kinozza.

Hasonlóul haszonmarhánk a felnevelésére és takarmányzására fordított csekély gond miatt nem javulhat, annál kevésbé fejlődhetik. Mikép is fejlődjék az állat, melynek a csont- és izomképzésre szükséges takarmányt hiányos összetételben és kevés mennyiségben adják.

Miképen gyarapodjék a hizó állat husban és zsirban, a tehén tejben, a juh gyapjában, midőn tőlük az ezen termények előállítására szükséges takarmányt mennyiségileg és minőségileg megvonják?

A nálunk divó czélszertűtlen és hiányos takarmányzás az állatot elsatnyítja, meg is betegíti, sőt elveszti. És ha csak elsatnyítja, az is elég, mert a mit az állatnál gyöngé korában elmulasztunk, azt többé helyre nem hozhatjuk.

A milyen rossz a takarmány, olyan a trágya is. És a hol még annak kezelése is hiányos, hol a kihordott trágya sokáig kupacokban hever, kitéve a nap és szél szárító hatásának: ott bizonyára a trágyázásnak eredménye is hiányos.

Igy mindig egyik hiba szülője és feltételezője másoknak. És mindez a termés silányságában és csökkenésében nyer kifejezést.

Munkás erőnk, a népességet a mivelt földterület nagyságához arányosítva, kevés. Aratót kellő mennyiségben sohasem lehet kapni. Ennek folytán sok helyütt a feles termeléshez kell folyamodnunk. Az aratás hosszúra nyulik, s így a termés mennyiségileg és minőségileg pusztul. Vagy talán elvitathatja-e bármelyik gazdatársam, hogy az aratási idény harmadik hetében eszközölt buza learatásánál, a túlrett mag kihullása és könnyebb súlya következtében a holdankénti károsodás legalább is 5 o. é. forintra becsülhető?

Sok helyt nem fordítanak kellő gondot a vető magnak

megválasztására és tisztítására. Sajnos, hogy éppen vidékünkön divik azon szokás még azoknál is, kik magukat értelmesebb gazdáknak tartják, hogy vetőmagnak a legsilányabban kifejlett rosta-alját használják, mivel ez olcsóbb és erre vevő nem találkozik!?

Azonban saját mulasztásunkon kívül vannak még más jelentékeny hiányok, melyek a siker előmozdítását gátolják.

Kormányunk mezőgazdaságunk előmozdítására gazdasági felsőbb tanintézeteket, középtanodákat és földmívelési iskolákat alapított. Van földmívelési miniszteriumunk, vannak gazdasági egyleteink s egyéb intézmények. Hanem megfelelt-e első ízben földmívelési miniszteriumunk azon várakozásoknak, melyeket hozzá kötöttünk? Hiszen az utóbbi időben az illető miniszter uraknak, még ha legszentebb kötelességüknek tartották volna is az ország gazdasági felvirágzását előmozdítani — idejük sem lehetett országunk gazdasági állapotával és hátrányaival megösmarkedniök, mivel az országban keletkezett párttusák folytán a miniszterium gyakran változott! Hát gazdasági-egyleteink megfelelnek-e hivatásuknak? Megjelennek-e a tagok gyakrabban a gyülekezetekben, eszmecserére s tanácskozásra? Van-e arról szó, mikép volna valamely növény vagy állat megszerzendő és meghonosítandó, mely gépek felelnek meg viszonyainknak legjobban? Meg kell vallanom, hogy jóformán legtöbb alkalommal bizony csak nagyon is gyéren látogatják az egyleti gyűléseket és gazdasági viszonyaink tárgyalását poltikai vitatkozások fűszerezik!

Felsőbb gazdasági tanintézeteinkhez csak a tehetősebbek és képzetesebbek férhetnek hozzá. Közép gazdasági tanintézeteink és földmives iskoláink ellenben nagyon gyérek. Jó gazdálkodási üzlet példáját meg éppen kevés helyütt nyújtják.

Miniszteriumunk a lótenyésztésben jó intézkedéseket tett. És itt, mint a lótenyésztési bizottság elnöke, meg kell vallanom, hogy, bár lassan is haladunk, de haladás észlelhető. De hogy mi történt szarvasmarha-tenyésztésünk előmozdítására, arról tisztelt gazdátársaimnak bármely alföldi helyen tartott marhavásár, és a Budapesten minden csötörtökön délelőtt tartott hetivásár elég szomorú képet nyújt.

Vannak gazdálkodásunk terére vonatkozó törvényeink is, de e törvények alkalmazására nincs kellő ellenőrizet. Így a cseléd-

törvény terén a legkirivóbb visszaélések történhetnek. Aratóink szerződéseik daczára a termést veszélyeztető ellenszegüléseket követnek el a nélkül, hogy mindezek ellen komoly fenytés vagy kártérítés alkalmaztathatnék. Hasonlókép jórészt büntetlenül történik termésünk szándékolt meglopása, határaink ültetményeinek elrombolása, a mesgyék elszántása, s több ehhez hasonló visszaélés.

Egy harmadik főtényezője gazdálkodásunk sikertelenségének a közlekedés, teherszállítás és a piac hiányos szabályozása. Községi és gazdasági utaink még jobbára oly állapotban vannak, hogy azokon terhes szekerekkel száraz időben is alig közlekedhetünk, de rendszeren csak 6 hónapon át. A termelő tehát csak oly időben viheti a piacra vagy a vasuti állomáshoz termékeit, midőn még az utak szárazok, s ekkor épen a főbb gazdasági munka is nyakunkon van. Az esőzés beálltától kezdve télen át a szállítás vagy épen nem, vagy csak nagy erőltetéssel, az igás jószág elcsigázásával és drága pénzen fuvarokkal eszközölhető. A közmunkát vagy annak váltságát megköveteli a megyei hatóság, de az utak járhatatlanok. Még nagyobb költséggel jár a vasuton való szállítás, mert a vasuti fuvar terményeink árához képest nálunk oly magas, hogy terményeink távolabbi elszállítását egészen kizárja, ugy hogy más országok mindenütt kiszorítanak a főpiaczokról. Így p. a korpaszállítás vitelbére Budapesttől Török-Szent-Miklósig, alig 16 mértföldnyi uton, vételárának 20—30 százalékát teszi. Gyulától Pusztapóig egy kocsi közönséges szerszámfa szállításaért árának 50 százalékát fizetik. Hasonlóul nagyobb szállítás mellett Szalontától Pusztapóig egy kocsi tüzelőfaért, melynek ára 30 forint, vitelár fejében 33 forintot, azaz a vételár 110 százalékát követelik. S így történik, hogy vagyunk egy részét külföldre viszsztük köszénért, midőn vidékünkön sok fa haszonvéttlenül elpusztul.

A szarvasmarha és juh kivitele nálunk el van tiltva, mivel külföldi szomszédaink, saját marhájuk elárusithatása végett, honi állatainkat a marhavész becsempészésével vádolták. Ezért kizárólag a belföldi eladásra vagyunk szoritkozva, s a marhakereskedők számtalan szállítási fogásainak kitéve. Mert daczára annak, hogy a szarvasmarha s juh kivitele szigoruan tiltva van, mégis csak az nem látja, a ki nem akarja, hogy például a párisi piacon hetenként 5—6 ezer darab magyar ürüt adnak el.

Hát még hizó marháink vasuti szállítása mennyit von le évenként nemzeti vagyonunkból? Hány gazda tapasztalhatta, mennyit veszít élő sulyából hizó marhája, míg Erdély széléről vagy Nagy-Várad, Temesvár, Arad állomásairól Bécsig, az eladás piaczáig, elszállítja — csupán azért, mivel a meleg istállóból s jobb ápolásból jövő állat fedetlen kocsikban, az idő minden viszontagságainak kitéve, éhen, szomjan 3—4 napig utban van? Mit veszít a gazda, midőn vasutaink szállításainál az előforduló calo terményeinknél figyelembe sem vétetik, ha a hiány 2 százaléknál többet nem tesz?

Mind e három csoportban röviden megemlített tényezők természetes következménye, hogy gazdasági viszonyaink országszerte szomorú képet mutatnak, hogy összes üzleti életünk pang és mi szegényedünk.

Itt tehát a gyökeres segítség el nem odázható, s mindegyikünk kötelessége javasolni és megtenni mindazt, mik a károk orvoslását idővel alaposan eszközölhetik. S e részben bátorkodom szerény véleményemet tisztelt gazdatársaimnak figyelmébe ajánlani.

Legelső kötelességünk, a nagybirtokostól kezdve az utolsó földmivelőig, hogy helyes gazdálkodási módot kövessünk. Adjuk meg a földnek a megkívántató munkát és magot, tartsunk alkalmas és elegendő igásmarhát, takarmányozzuk azt gondosan, és fordítsuk a szükséges pénzt a kielégítő berendezésre. Legyen kellő gondunk a trágyázásra, helyes és pontos vetésre, és vigyünk be alkalmas vetésforgásokat és helyes arányokat a piaczi növények és takarmányneműek termesztésénél. Miveljünk inkább csekélyebb területet, de jól és ovakodjunk a föld kiszarolásától, a hiányosságtól és félszegtől.

Hanem gazdálkodásunk helyes üzletéhez szükséges a jó alkalom a kellő szaknevelésre, jó sikeréhez pedig az együttes működés és a kormány támogatása.

Ki a gazdasági pályára készül, tegye főkötelességévé az alapos szakbeli előkészületet, gyakorlatot és főleg a jó példa utánzását. És ép oly kötelességének ösmerje minden jó gazda, hogy a kezdőt igyekezetében előmozdítsa a helyes és gyakorlati irány kijelölésével, jó példaadással, s azon előnyök megösmertetésével, melyek a termelés és eladás körül a vidéken határoznak.

Fősegédünk azonban mezei gazdálkodásunk jó eredményei kieszközlésére a kormány, bölcs intézkedéseivel. S itt az oktatásügy áll első sorban.

Meglevő felsőbb gazdasági tanintézeteinket főleg csak a tehetősebb egyének használhatják, kik vagy tanári pályára készülnek, vagy mint nagybirtokok tulajdonosai vagy kormányzói kívánnak kiképeztetni. Hazánkban azonban legtöbb a szegényebb sorsu kisbirtokos, gazdatiszt és parasztgazda. Ilyenek részére alakítandók nálunk a földmives iskolák, melyek olcsó berendezés mellett, a legszükségesebb elméleti tanításra támaszkodva, főleg a termelés és értékesítés helyes gyakorlatát ismertessék meg a tanulóval. Minél több ily intézet felállítása volna kívánatos.

Még hathatósabb eszköz az elméleti tanításnál a jó példa. Az elméleti bizonyítás nem győzheti meg a hiányosan képzettet, és nem tántoríthatja el a parasztgazdát hagyományos rossz módjától. De ha szemlátomást meggyőződik a felől, hogy a jobb mívelési mód által földjén jobb és több szem terem, marháját drágábban eladhatja: az ily példa aztán biztosan ragad. A kormánynak feladata tehát arra is hatni, hogy minél nagyobb számban keletkezzenek ily helyes üzletti gazdaságok, hol gazdáink fiait a munkák gyakorlati kivitelével foglalkoztassuk, a földnek jobb mívelési módjával megösmertessük s azon meggyőződésre vihesstük, hogy a jobb takarmányzás jobb eredményeket szül. Az ilyen gyakorlati bizonyíték többet ér a vándortanítók minden szép theoriájánál.

Hazánkban általános baj, hogy a törvényeket és intézményeket meghozzák ugyan, de kivitelükre nem gondolnak. Itt tehát az a kormány főteendője, hogy utasítsa a megyei és községi előljáráásokat, a cselédeket és munkásokat szabályozó törvény s a megyei rendőrség tényleges alkalmazására. Gondoskodni kell arról, hogy a sok vándorczigányt és eltorzított koldust illetőségi helyén rendesen foglalkoztassák, a történt mezei lopásokat és sérelmeket szigoruan megfenyítsék; a vásárokon előforduló csalásokat példásan megbüntessék; hogy küzutainkat a kötelezett közmunkákkal kiigazítsassák és használhatókká tegyék. Szóval, hogy semmiféle törvényes intézkedés terén visszaélés ne történjék.

Végre arra kell még kormányunknak figyelmét kiterjesztenie,

hogy a vasuti szállításnál, nevezetesen a reffectiákkal tüzött visszaélések megszűnjenek. Ne szolgáljanak a szállítási árengedmények csak egyeseknek, hanem szállitassák le egyáltalában a fuvar s tegyék így lehetővé, hogy termékeinket a távolabbi vidékek piaczaira is elvihessük. Ha Amerikából hozhatnák Angliába gabonát és hust; ha Németországot eláraszthatják onnan szalonnával és zsirral; sőt ha Magyarország fővárosában is haszonnal lehet eladni az amerikai terményt: miért van gazdáinknak megnehezítve termékeiknek haszonnal való értékesítése a külföldön; s miért szállithassanak csak azok, kik vagy árengedményeket élveznek, vagy a Duna közelében laknak?! Tegyék továbbá a leszállított fuvar által lehetségessé, hogy termékeink hulladékai, ugymint: korpa, olajpogácsa, maláta és malátacsira — távolabbra is elvihetők legyenek, s ennek folytán a polyvát és töreket a lehetőségig felhasználhassuk. Készitessenek állataink szállítására fedett és zárt kocsikat; töröljék el a honi szarvasmarha kiviteli tilalmát, vagy ha ez kormányunk hatalmán kívül esnék, rendezzenek be a külföldiek mintájára légmentes kocsikat a husnak nyers állapotban való kivitelére.

Ilynemű intézkedések által, melyekkel az egyesek s a kormány egyesült erővel karolnák fel mezei gazdaságunk s ezáltal nemzeti vagyonunk ügyét, okvetlenül el fogjuk érni mezei gazdálkodásunk fokozatos és következetes előmenetelét, s így az általános jobblétet. És akkor virulni fog még ez országban kereskedelem és ipar is!

A tiszántuli magyar Alföldön fekvő gazdaságomban igyekeztem elsősorban elegendő takarmányt termelni, s így több trágyát előállítani, s a mag és takarmánytermelésben a helyes arányt megtartani. Repce- és buzatermésemet eladtam, többi terményeimet marhatenyésztésre, hus-, zsir- és gyapjutermelésre fordítottam. És mondhatom, ezen eljárásom által földem javult s több és jobb termést adott. A mennyiben munkáimban kézi-erő hiányában gátolva voltam, nagy pénzáldozatokkal népesebb vidékekről szerzett munkásokkal igyekeztem e hiányt pótolni. Szereztem munkást Cseh- és Morvaországból, Sziléziából s hazánk felső megyéiből; továbbá Buda vidékéről, Heves- és Gömörmegyékből, s utóbbi időben a Székelyföldről is.

Miután nehezemre esett munkásaimért a nagy vasuti vitelbért fizetni, Sziléziából gyalog jöttek le aratóim gazdaságomba. De mit értünk el mindkét részről, habár aratóimat keresetök ide is vonzotta — mikor idejövetelük 8 napot, hazamenetelük 9 napot vett igénybe oly időben, midőn a munkás téli kenyerét is kénytelen megkeresni? A sok kísérlet folytán a tetemes költségek elkerülése tekintetéből minden figyelmemet oda fordítom, hogy földemet a lehető legnagyobb megtakarításokkal műveljem! S miután a távolabb helyről jövő munkások idehozatalát beszüntettem, megtörtént rajtam, hogy egy 1200 □ öles hold répájának kiszedéseért és megtisztításaért 40 forintot kellett fizetnem. Ennek folytán, nálam ugy mint gazdaszomszédaimnál, a répatermesztés nagyon csökkent, habár annak nagybani termelése kívánatos volna polyvánk és törekünk értékesíthetése tekintetéből.

Engedjék meg tisztelt hazámiai és pályatársaim, ha figyelmöket hosszabb időre igénybe vettem. De kötelességemnek tartottam, a fentebbieket ez alkalommal elmondani és tisztelt gazdátársaimat felkérni, törjünk vállvetve és kezet szorítva egy cél felé: Hazánk felvirágoztatására, minden politikai nézetkülönbség kizárásával!

Ujkut, 1879. május 31.

Jurenák Sándor.

Dⁿ BALLAGI GÉZA

